

Vessünk véget a rombolásnak!

Javaslatok a magyar közoktatás, felsőoktatás és a kultúra modernizációjára

A Fidesz–KDNP-kormány mindennapi intézkedései, törvénytervezetei, nyilatkozatai terén sok a rögtönzés, a kontár munka, a „barkácsolás”. A lényeg, a vízió azonban nagyon is látványos, sőt bevallott. Az oktatási és kulturális fülkeforradalom valójában „keresztény-nemzeti ellenforradalom”, ahogy ezt a 20-as években „legalább” ki merték mondani és föl merték vállalni akkori képviselői. Ennek az ideológiai karakternek nincs köze sem a kereszténység/keresztyénség humánus történelmi küldetéséhez, sem az önérzetes és progresszív nemzeti identitáshoz.

A József Attila Alapítvány szakértői szerint az MSZP-nek mindenekelőtt „háború utáni újjáépítésre”, valamint demokratikus és modernizációs tartalmú korrekcióra kell készülnie az oktatás- és a kultúrpolitika területén.

I. A KÖZOKTATÁS A TÁRSADALMI EGYENLŐTLENSÉGEK ÁTÖRÖKÍTÉSÉNEK KORLÁTJA, A NEMZETI IDENTITÁS ÉS KULTÚRA FORMÁLÁSÁNAK ELENGEDHETETLEN SZEREPLŐJE

1. Vissza kell állítani az oktatás szereplőinek hármasságát

A rendszerváltozást követő, 20 éven át tartó közmegegyezést, melynek értelmében az oktatás középpontjában a gyermek és az ő mindenekfelett álló érdeke áll – már 2010-ben, röviddel a kormányváltást követően - felrúgták. A diák – szülő – pedagógus együttműködése (a gyermek érdekében) az új „keresztény-nemzeti” ideológia értelmében érdektelen.

A József Attila Alapítvány azt ajánlja az MSZP-nek, hogy teremtse újjá ezt az alapvetően fontos együttműködést!

A gyermekek jogai nem öncélúak

A gyermekek jogait olyan nemzetközi egyezmények rögzítik, amelyeket a jelenlegi kurzus rendre figyelmen kívül hagy. Ezért a József Attila Alapítvány azt javasolja, hogy az MSZP hívja fel arra a társadalom figyelmét: ezek a jogok nem öncélúak, nem csupán a gyermekek érdekét szolgálják, nem róhatnak újabb terheket a közösség (és a pedagógusok) vállára. A kiegyensúlyozott, egészségesen fejlődő társadalom ezeket a jogokat tiszteletben tartja és elősegíti azok érvényesülését annak érdekében, hogy gyermekeink felnőtt korukra ép lelkű és szellemű, hasznos tagjaivá váljanak a társadalomnak. A jogok és kötelességek egyensúlyát kell megteremteni, mert az a gyermek, akinek csak kötelességei vannak egy tekintélyelvű társadalomban, képtelen lesz saját életét önállóan és felelősen irányító, önmagáért és a közösségért tudatosan cselekvő, autonóm felnőtté válni.

A József Attila Alapítvány szakértői javasolják, hogy az MSZP vegye fel a kapcsolatot azokkal a diák- és ifjúsági szervezetekkel, amelyek a rendszerváltozást követően megalakultak és megerősödtek, működésük folyamatos és érdemi. Vonatkozik ez különösen a diákönkormányzatokra, amelyek az elmúlt évtizedben megerősödtek ugyan, de jelenlegi működésük a kormányváltást követő rövid idő alatt is formálissá vált. Vannak olyan fiatal felnőtt diákvezetők (a korábbi Diákjogi Tanács résztvevői), akiknek támogatására, aktív szerepvállalására ma is számíthatunk. Rendelkezésünkre áll a 2011 tavaszán (egy éves csúszással) megtartott Diákparlament ajánlása. Vannak olyan szakmai és kulturális ifjúsági szervezetek, amelyek valódi értékeket képviselnek és közvetítenek.

A szülői önszerveződés közös érdek

Az oktatásért jelenleg felelős kormányzati vezetők hangsúlyozzák: az oktatás közfeladat és nem közszolgáltatás! A szülőknek ebből következőleg a kötelességeik szaporodnak, miközben jogosítványaik sorvadnak. A legjelentősebbek jogok – mint a világnézetileg semleges oktatáshoz való jog, a minőségi oktatáshoz való egyenlő hozzáférés joga, vagy az a jog, hogy az iskoláztatás ne jelentsen aránytalanul nagy terhet a szülő és gyermek számára – mára sajnos meggyengültek, az ország bizonyos területein gyakorlatilag megszűntek. A ma még hatályos Köznevelési Törvény külön fejezetben rögzíti ugyan a szülő jogait, de ezek gyakorlása helyett a hangsúly immár a kötelezettségeikre tevődik. A korábban is ad hoc jel-

leggel működő „országos” szülői szervezetek érdekérvényesítési lehetősége minimálisra csökkent. Tapasztalat, hogy a szülői közösségek helyi vagy országos önszerveződése csak végveszély esetén alakul ki – ezt nem szabadna megvárni.

A József Attila Alapítvány szerint az MSZP fontos feladata annak megértetése, hogy a szülők önszerveződése erő, de érdekérvényesítő képességüket csak folyamatosan működő, tudatosan szervezett közösségekben valósíthatják meg. Fel kell építeni megyénként – és később országosan – a szülői szervezetek hálózatát.

A pedagógusok többségében a szocialista-liberális kormányok idején az a kritikus meggyőződés alakult ki, hogy a gyermeki – szülői jogok erősítése (időnként azok erőltetése) háttérbe szorítja a szakmai kompetenciák érvényesítését, megkérdőjelezi tanári felkészültségüket és hozzáértésüket, csorbítja tekintélyüket a társadalom egésze előtt. Jól példázza ezt az elutasítás, amellyel a buktatás tilalmára reagáltak, de ezt tükrözték az iskolai erőszak elterjedésével kapcsolatos túlzó félelmek és reakcióik is (dacára annak, hogy az oktatási jogok biztosának átfogó, objektív felmérése ennek nagyságrendjét jóval csekélyebbnek találta, mint a gyermekekkel szembeni erőszakét).

Elengedhetetlen az együttműködés a pedagógus-szervezetekkel

Az MSZP-nek nagy a felelőssége, amiért ezekre a problémákra nem a megfelelő időben és nem kellő eréllyel reagált, ezzel is erősítve a pedagógusokban a háttérbe szorítottság, a magukra hagyottság érzetét. A rendszerváltozás óta eltelt két évtized valóban rontotta a társadalom megítélésében a pedagógusok tekintélyét, az értelmiség legalján tengődő rétegeként tekintenek rájuk, akik sem anyagi, sem szakmai elismertségükkel nem képesek előbbre lépni a társadalmi ranglétrán. (Ez a társadalmi megítélés köszön vissza a pályakezdő pedagógusok esetében: a tehetségesebbek és jobb érdekérvényesítő képességgel rendelkezők közül többen olykor más területeken kamatoztatják a megszerzett tudást!)

A Fidesz–KDNP-kormány megalakulása óta eltelt idő arra elég volt, hogy a pedagógus szakmai és érdekvédelmi szervezetek vezetői felismerjék: sem anyagi jólétre, sem szakmai elismerésre, sem munkahelyi biztonságra nem számíthatnak. Mindez azonban ma még nem tudatosult a pedagógus társadalomban: az indokolatlan illúziók és a munkahely elvesztésétől való félelem kettősségében hányódnak. Ezért **a József Attila Alapítvány úgy látja, hogy az MSZP már korábban megkezdett rendszeres, formális és informális együttműködését a pedagógus-szervezetek vezetőivel tovább kell erősíteni.**

Meg kell őrizni és később szükséges intézményesíteni is ezt az együttműködést, maximálisan tiszteletben tartva autonómiájukat és személyes világnézeti-politikai meggyőződésüket! Az MSZP-nek a Köznevelési Kerekasztal létrehozásával és a működése során megfogalmazott szakmapolitikai üzenetekkel kell megszereznie a pedagógusok bizalmát, együttműködési hajlandóságát – visszaadva egyúttal önbizalmukat, önbecsülésüket is. A Kerekasztal fontos feladata kell legyen az is, hogy az illetékesek újragondolják a szülők és a pedagógusok közötti feladatmegosztást, a gyermeki és szülői jogokat, illetve kötelezettségeket.

2. Szükséges a közoktatás rendszerszintű korszerűsítése

A közoktatás rendszerének zavartalan működése akkor biztosítható, ha a szabályozás során érvényesülnek azok a nemzetközi kötelezettségek, amelyeket a Magyar Köztársaság az aláírásával magára vállalt, és ha az új Alkotmány rendelkezései világosan meghatározzák azokat az alapelveket, amelyekre a közoktatás működését meghatározó rendelkezéseknek épülniük kell.

A Fidesz–KDNP-kormány első intézkedései között módosították a közoktatási törvény azon elemeit, amelyek az oktatási intézmények egyházi fenntartónak való átadását korlátok között tartották. Következménye a jelenlegi iskolaszervezet súlyos torzulása és az, hogy a gyermek, a szülő, a – pedagógus lelkiismereti szabadsága háttérbe szorul. A 2012. szeptember 1-től hatályos Köznevelési Törvény pedig a még megmaradt korlátokat is megszüntette!

Hogyan „váltható ki” a tömeges iskolaátadás? Lehet-e értelmes feladatmegosztás állam és egyház között a fenntartói kérdésekben?

A József Attila Alapítvány azt javasolja, hogy az MSZP vállaljon kötelezettséget arra, hogy Magyarországon

- **a tankötelezettséget a gyermek, illetve a tanuló 18. életéve betöltéséig törvény garantálja!** Az állam a közoktatásban való részvételt akkor is ingyenesen biztosítja addig, amíg az adott intézményre jellemző oktatási szakasz be nem fejeződik, ha a tanuló a 18. életévét betöltötte.
- **A gyermek szülőjének, illetve gondviselőjének joga van ahhoz, hogy maga válassza meg azt az intézményt, amely számára pedagógiai, világnézetileg a legmegfelelőbb.** A lelkiismereti szabadság gyakorlását akkor is biztosítani kell, amennyiben lakóhelyén az intézményi feltételek ezt a választást nem teszik lehetővé! (Az egyházi fenntartású intézményben se legyenek kötelezhetőek a más vallásúak vagy a felekezeten kívüliek a fenntartó egyház felekezeti szokásainak gyakorlására – amire ma egyre több példa van az egy-intézményes településeken.)
- **A közoktatás rendszerének kialakítása és fenntartása, mindenki számára hozzáférhetővé tétele az állam feladata.** A feladatellátásban részt vesznek az önkormányzatok, részt vállalhatnak egyházak, valamint nem állami, nem önkormányzati fenntartók is, azonban a feladatellátást csak azonos feltételekkel és kötelezettségekkel vállalhatják át, beleértve az intézményfenntartás finanszírozását is!

3. Újra kell alakítani az oktatás fenntartói szerkezetét, és korszerűsíteni szükséges a feladatmegosztást

A közoktatás: közszolgáltatás és nem csupán közfeladat! Szervezése akkor lehet hatékony, ha pontosan, egyértelműen meghatározásra kerül az érdekelték közötti munka- és feladatmegosztás. A közoktatás szervezésében elengedhetetlen az állam közreműködése, de a szervezésbe és működtetésbe be kell vonni a helyi önkormányzatokat és más intézményfenntartókat. Nem hagyhatók ki a szolgáltatás szervezéséből a közoktatás intézményei sem. Az állami felelősség mellett érvényesülnie kell a helyi önkormányzat felelősségének, valamint meg kell fogalmazni az intézményi döntéshozatal szintjét, kötelezettségét és felelősségét.

Az oktatás szerkezetének átalakítása a Fidesz–KDNP kormány megalakulása óta folyamatosan, ugyanakkor hektikusan zajlik, mégpedig két síkon is! Egyrészt a fenntartói szerkezet-átalakításban, amely átrendezi az eddigi – konszenzussal kialakított viszonyokat az egyház intézményfenntartói jogainak kibővítésével és megerősítésével az önkormányzatiság, illetve rövidesen az állami fenntartás rovására. Az új szereposztásban a kormány elképzelései szerint az önkormányzatok feladata és felelőssége gyakorlatilag a gondnokolás és az ingatlan állagmegóvás biztosítására korlátozódik. Másrészt gyakorlatilag ellehetetleníti az alapítványi és magániskolai rendszert, amely részben innovációs műhelyként, részben hiánypótló intézményként volt jelen. Ezek többségében hátrányos helyzetű vagy speciális fogyatékkal élő gyermekek tanultak, azaz állami feladatokat vállaltak át. Az eddigi arányok – 80 % önkor-

mányzati, 10 % egyházi, 7 % alapítványi és 1 – 3 % magániskolai – a jövőben a Fidesz-KDNP kormány tevékenysége következtében 65 - 70 % állami és 30 - 35 % egyházi fenntartású intézményre változik.

A József Attila Alapítvány szakértői a következőket ajánlják az MSZP-nek:

- **A Magyar Szocialista Párt deklarálja, hogy a közoktatást döntően állami és önkormányzati közös feladatnak tekinti!** Vonatkozik ez különösen azokra a településekre vagy kistérségi központokra, ahol egyetlen általános iskola működik. Azoknak az intézményeknek a fenntartását és felügyeletét, amelyek több település tanulóinak ellátását biztosítják (például kollégiumok, fogyatékos gyermekek intézményei, a szakképzés bizonyos komplex intézményei, pl. a TISZK-ek) elláthatja kizárólagosan az állam is, amennyiben az ellátás feltételeit az önkormányzatok nem tudják biztosítani. Amennyiben egy adott település úgy dönt, hogy teljes közoktatási intézmény hálózatát kizárólagosan állami fenntartásba adja, ennek a lehetőségét is megteremtjük! Ezt a döntést azonban csak a település kezdeményezheti!
- **Nem kívánja korlátozni az egyházak iskolafenntartói lehetőségeit.** Tiszteletben tartja a vatikáni megállapodásban foglaltakat még akkor is, ha azok hatálya a korábbi években már lejárt. Azt azonban nyilvánvalóvá kívánja tenni, hogy az állami - önkormányzati és az egyházi intézmények támogatása csak valóban azonos anyagi feltételek között történhet!
- **Az alapítványi és magániskolákat a közoktatás fontos résztvevőinek tekinti, különösen akkor, ha hiánypótló tevékenységet végeznek.** Jogszerű működésük esetén biztosítani kívánja, hogy fenntartásukat az állam azonos feltételekkel támogassa.

4. Biztosítani kell a közoktatáshoz való hozzáférés egyenlő esélyét

A hozzáférés egyenlő esélyének biztosítása azt a követelményt támasztja a közoktatás kormányzati felelőseivel szemben, hogy teremtsék meg azokat a feltételeket, amelyek között minden gyermek, tanuló hozzájuthat a megfelelő színvonalú közoktatási szolgáltatáshoz, anélkül, hogy ez az ő vagy a családja számára aránytalan terhet jelentene.

Romló esélyegyenlőség

A Fidesz–KDNP-kormány tervei szerint gyökeresen változik az oktatás szerkezete is. A legjelentősebb és legdrasztikusabb a tankötelezettség csökkentése 18-ról 16 éves korra! Ez azt jelenti, hogy évenként mintegy 10 000 fiatalok kezét engedi el az iskolarendszer és ösztönzi arra, hogy 16 éves korában a munka világában keresse a boldogulást, miközben szakmával rendelkező felnőttek százezrei sem jutnak munkalehetőséghez. Tervezik a 0-ik évfolyam megszüntetését, ezzel egyidejűleg befagyasztották a nyelvi előkészítő évfolyamok indítását, egy olyan országban, ahol nemzetközi összehasonlításban is rendkívül alacsony az idegennyelv-tudás!

A középiskolai felvételi rendszer átalakításával megnehezítik a gimnáziumokba való bejutást, radikálisan csökkentik az ott tanulók számát. Az így kiszorult diákok a szakközépiskolákban kaphatnak továbbtanulási lehetőséget, míg az általuk kiszorítottak a szakiskolákban, vagy a leghátrányosabb helyzetűek a HÍD programokban vehetnek részt, amelyek sehová nem vezetnek! A legdrasztikusabb változtatás a szakképzésben következik be: a szakközépiskolai és a szakiskolai (szakmunkás-) képzés évfolyamainak számát csökkentik, a közismereti képzés arányát 30 %-ban maximálják, ez utóbbinál a gyakorlati képzést az ún „duális”

rendszerben tervezik – iparkamarai felügyelettel (a gyakorlati oktatást vállalkozóknál, üzemekben biztosítanak). Jogos kérdés, hogy a magyar gazdaság felkészült-e erre, hajlandó-e átvállalni a gyakorlati oktatást? (Békésebb és stabilabb gazdasági körülmények között sem volt erre tömeges példa, sőt, bizonyos szakmák esetén a szülőknek kellett mélyen a zsebükbe nyúlni – fodrászok, kozmetikusok, autószerelők, kereskedelmi tanulók esetén!) Ki gondoskodik ezeknek a fiatalok számára a pedagógiai felügyeletéről? A Munka Törvénykönyve eddig bizonyos védeltséget biztosított számukra, de most ezek a jogszabályok is megváltoznak. Mi történik, az ún. „későn érő” fiatalokkal? Visszavezethetők lesznek-e még az iskola világába? Lesz-e, lehet-e „átjárás” a középfokú oktatás intézményrendszerében? Az új törvény erre vajmi csekély lehetőséget hagy!

Az oktatási rendszer akkor jó, ha elemei egymásra épülnek

A József Attila Alapítvány szakértői azt javasolják, hogy az MSZP jelentse ki: a magyar közoktatás szerkezetileg szervesen egymásra épülő intézményekből áll. Nem kíván változtatni az óvoda – alapfok – középfok hármasságán!

- **Az óvodai nevelés jelentősége, integrációs és szocializációs feladata ma már mindenki számára nyilvánvaló.** A magyar óvónőképzés nemzetközi hírű, eredményeire büszkén tekintünk. Az intézményi férőhelyek egyenetlen elosztása ma még nem teszi lehetővé, hogy az ötéves korban kötelező óvodáztatást legalább egy évvel alacsonyabb életkorban vezessék be, még akkor sem, ha a Köznevelési Törvény ezt 3 éves korban teszi kötelezővé! A családi napközik, magánóvodák rendszerszerű támogatásával – ahol ez szükséges – lehet enyhíteni a gondokon. De – ellentétben a mai gyakorlattal – a gyermek 5 éves korában meg kell követelni, hogy az iskola előkészítést szakképzett óvopedagógusok végezzék! Országos támogató szakmai szolgáltatás kialakításával és működtetésével elérhetők további eredmények - és nem utolsósorban új férőhelyek. A szakmai munkába be kell vonni az Óvodapedagógusok Országos Egyesületét. A 2009-ben bevezetett „óvodáztatási támogatás” gyakorlatilag elérte célját: az alulszocializált, hátrányos helyzetű családok több szempontból is érdekeltté váltak gyermekük rendszeres óvodába járatásában. Fenn kell tartani a támogatás rendszerét, de lenyesegetve róla a kezdeti időszak vadhajtásait. Arról azonban meg kell győzni a társadalmat, hogy ez a támogatás nem segély, nem elvesztegetett pénz: az első lépcsőfok a szegénység újratermelődésének megakadályozásában!
- **Változatlanul, az az álláspontjuk, hogy az általános iskola alsó tagozatát minden olyan településen, ahol erre lehetőség van, helyben kell biztosítani a gyermekeknek!** Azt azonban az államnak meg kell követelnie, hogy az alsó tagozat feladatellátó egységei mindenütt korszerűek, a XXI. század elvárásainak megfelelőek legyenek mind az épület állagát és higiéniai ellátottságát, mind a személyi-szakmai feltételeket illetően. Ehhez szükség lesz egy átfogó, országos szintű, felmérésre. Ennek nem az a célja, hogy intézményeket szüntessenek meg, de ahhoz, hogy 2014-21 között is ésszerűen lehessen folytatni a szocialista kormányok idején sikeres és bevált iskolafelújítási programot, rendelkezni kell végre hiteles alapadatokkal. Így érhető el, hogy a rekonstrukciós program az elvtelen versengés helyett a tényleges hiányok megszüntetését szolgálja!
- **A felső tagozatok esetén a település adottságai határozzák meg, hogy helyben vagy iskolatársulások formájában jut-e minőségi oktatáshoz a tanuló.** A szocialista kormányok idején jól működő, színvonalas önkéntes társulások jöttek létre – ezek középiskolai beiskolázási adatai is bizonyítják, hogy korszerűen felszerelt intézményekben az esélykülönbségek jelentősen csökkenthetők. Ki kell dolgozni olyan közlekedési programot, amely garantálja a bejáró tanulók biztonságos és kényelmes

közlekedését, akár a tömegközlekedés ésszerű átszervezésével, akár az iskolabusz-rendszer radikális fejlesztésével.

- **A középiskolai rendszer jelenlegi hármass egységét (gimnázium – szakközépiskola – szakiskola) meg kell őrizni!** Az MSZP-nek azért kell küzdenie, hogy a közoktatás rendszeréből egyetlen gyermek se kerülhessen ki legalább piacképes szakmunkás-bizonyítvány nélkül. Minden gyermek az általános iskolai tanulmányok során kialakult, megismert és fejlesztett képességeinek megfelelően vehessen részt a középfokú oktatásban! Garantálni kell ugyanakkor azt is, hogy a középfokú intézmények között mindenki számára biztosított legyen az átjárhatóság.
- **A szakképzésben komoly erőfeszítésekre lesz szükség ahhoz, hogy a jelenlegi zűrzavaros, átgondolatlan elképzeléseket kijavítsák.** Mindenekelőtt azt kell világossá tenni, hogy a 14-18 éves tanulók fiatalkorúak és nem fiatal felnőttek! Oktatásuk nem csupán a szakmai ismeretek elsajátíttatását, hanem személyiségük formálását, általános műveltségük gyarapítását, a felnőttek társadalmába való beilleszkedés normáinak megismertetését is megkívánja. Nem kétséges, hogy az ipari és kézműves szakmák biztonságos elsajátítása megfelelő gyakorlati képzési időt kíván. A Fidesz–KDNP kormány által vizionált képzési rendszer azonban olcsó betanított munkaerő tömeges képzését és nem a biztos alapokon nyugvó korábbi – nemzetközileg is elismert – szakmunkásképzést favorizálja. A moduláris képzés kialakítása és bevezetése komoly előrelépést jelentett a korszerű szakképzés rendszerében. Csak olyan képzési rendszert támogat az MSZP, amely fiataljainkat képessé teszi a mobilitásra, a többszöri szakmaváltásra a lehető legkevesebb idő és energia ráfordításával. A középiskolai 0-ik évfolyamot vissza kell vezetni a rendszerbe! A szakiskolákban szükség van az alpműveltség hiányainak pótlására – különösen a szövegértés, a kommunikációs készségek és az informatikai alapismeretek terén.. A szakközépiskolák és gimnáziumok esetében az idegen nyelvi előkészítőre és az informatikai ismeretek intenzív oktatására nyílhat lehetőség újra a 0-ik évfolyamon. 2009-ben több mint 10.000 érettségiző tett sikeres emelt szintű idegen nyelvi érettségit azok közül, akiknek lehetőségük volt a 0-ik évfolyammal kezdeniük középiskolai tanulmányaikat. Ezek az adatok is bizonyítják a korábbi elgondolás helyességét, amelyet folytatni kell!
- **A kétszintű érettségi bevezetése a felsőoktatási intézmények és a diákok szempontjából egyaránt jelentős előrelépés volt.** Elfogadottságát igazolja, hogy egyre több diák tesz két vagy több tárgyból is emelt szintű érettségit. Növekszik a száma azoknak az egyetemi szakoknak is, ahol már két tárgyból feltétel az emelt szint. Ezt a rendszert nem váltja ki az a – törvényben rögzített - elképzelés, hogy a középiskolát végbizonyítvánnyal is be lehet fejezni! Az érettségi az első megmérettetés, amely „zöld utat” ad a felnőttek világába!
- **Rendkívül fontos a Tanodák, valamint a Második Esély Iskoláinak fenntartása és bővítése – az un. Híd programok helyett - annak érdekében, hogy a tanulók legalább a piacképes szakmunkás-bizonyítványt elérjék.** Gondot kell fordítani a fogyatékkal élők speciális szakmai képzésére is! Az elmúlt 15 évben jelentős eredményeket értek el azoknál, akik képezhetők és szakmai tudás birtokában képesek legalább a részleges önfenntartásra, így egyenrangú tagjaivá válhatnak a társadalomnak.

5. Biztosítani kell a tanszabadságot és a tanítás szabadságát

Mi lesz a viszony a Nemzeti Alaptanterv (műveltségi területek), a központi tantervek és az iskolák saját pedagógiai programjai között? Egymásra épülés vagy alá- fölérendeltség fogja

jellemezni őket? Szakfelügyeleti rendszer lesz-e vagy szaktanácsadói szolgálat? Ma még nem tudjuk a pontos választ ezekre a kérdésekre.

Mindezek nyomán a József Attila Alapítvány azt javasolja az MSZP-nek, hogy nyilvánítsa ki:

- **Fontosnak tartja, hogy megőrizzék és meghatározott rend szerint frissítsék, korszerűsítsék a Nemzeti Alaptanterv műveltségi területenként meghatározott követelményrendszerét.** Az ehhez kapcsolódó központi és kerettantervek gondos kimunkálásával és közzétételével nem csupán iránymutatás és segédanyag biztosítása a cél a pedagógusok számára, hanem el kívánja érni, hogy az ország minden iskolájában egy adott évfolyamon azonos ismeretanyaggal rendelkezzenek gyermekeink!
- **Az intézmények pedagógiai programjainak és a helyi tanterveknek az a feladata, hogy a helyi sajátosságoknak és az intézményben tanuló gyermekek összetételének megfelelően adaptálják - és részben alakítsák – a központilag elkészített terveket.** Az intézményeknek meg kell adni azt a lehetőséget, hogy a központilag előírt tananyagot a saját szempontjaiknak és a tapasztalt előrehaladás ütemének megfelelően oktathassák. A cél az azonos tudásszint elérése!
- **Le kell zárni végre azt a - gyakorlatilag 1985 óta zajló – vitát, amely a lexikális tudás favorizálói és a tanuló képességeinek fejlesztését szorgalmazók között zajlik!** Mindkét oldalnak tudomásul kell vennie, hogy bizonyos alapismereteket biztonságosan el kell sajátíttatni, mert nélkülük az egyéni képességek felismerésének és fejlesztésének esélye sem lehet. Az indokolatlan tananyagbővítést azonban elutasítjuk. Arra kell megtanítani a diákokat, hogy tudják: hol és milyen módon kereshetik meg a szükséges információkat.
- **Fontosnak tartja, hogy kidolgozzák azokat a feltételeket és technikákat, amelyek biztosítják, hogy a gyermekes családok számára az esetleges lakhely- és iskolaváltás ne legyen több hónapig tartó beilleszkedési zavar és anyagi megterhelés.** Nem csupán a minden intézményre és évfolyamra vonatkozó azonos tudásszintet, de a tankönyv-, tanszer- és taneszköz-követelményeket is standardizálni kell! Amennyiben a nevelőtestület ezeken felül további eszközöket tart szükségesnek, azokat az iskolai könyvtárakban kell kölcsönözhetővé tenni.
- **Az elmúlt években a digitális tananyagok (fejlesztése és elérhetősége) a közoktatás részévé váltak.** Felhasználásukra azonban számos helyen nem készültek fel a pedagógusok, miközben erőltették azok bevezetését. A pedagógus továbbképzések keretében meg kell értetni, hogy ezek a tananyagok az ő felkészülésüket és pedagógiai munkájukat könnyítik.
- **A pedagógus-társadalom túlnyomó többsége hivatásszerető, szakmailag elkötelezett és a lehetőségekhez képest kreatív.** Az intézmények többségében minőségbiztosítási rendszert alakítottak ki, amely a rendszeresen ismétlődő hazai és nemzetközi felmérésekkel együtt reális képet ad nemcsak gyermekeink kialakult képességeiről, de az intézményekben folyó munkáról is. Ezt a minőségbiztosítási rendszert fenn kell tartani, sőt általánossá kell tenni! Komoly igény azonban, hogy központilag irányított szaktanácsadói hálózat segítségére is számíthassanak. Mivel ennek kialakítása elmaradt, ezt feltétlenül pótolni kell, úgy, hogy rendszerszintű működtetése minden település és intézmény számára ingyenesen elérhető legyen! Meg kell egyezni a pedagógusokkal és intézményvezetőkkel abban is, hogy a szaktanácsadó helyszíni tapasztalatait milyen formában használják fel az intézményi munkában

6. Vissza kell állítani az önkormányzatok iskolafenntartói jogosítványait

Az önkormányzatok iskolafenntartói jogosítványai a Fidesz–KDNP kormány óta fokozatosan háttérbe szorulnak, a törvényi változtatások ezeket a jogokat gyakorlatilag eltörlik. Amennyiben az iskolai alkalmazottak állami alkalmazottá válnak, a fenntartó gyakorlatilag is az állam lesz. Nem csak a központosított tantervekkel és tananyaggal, de az iskolai alkalmazottak (pedagógus és nem pedagógus munkatársak) létszámának, személyének, bérezésének kérdéseiben is az állam dönt. Az intézmény vezetőjének személyét ő jelöli ki, az osztálylétszámok, iskola összevonások, átszervezések, intézményi megszűnések kérdéseiben is ő dönt. A tervezett kötelező járási vagy más jellegű (és nem az MSZP által ajánlott és anyagiilag támogatott önkéntesen szerveződő kistérségi) társulások kijelölésével és a társulási központok önkényes megnevezésével újabb döntéstől fosztja meg az önkormányzatokat. Az önkormányzat – amennyiben az iskola ingatlanát nem államosítják, hanem a település tulajdonában maradhat – gyakorlatilag karbantartóvá válik..

A József Attila Alapítvány szakértői azt ajánlják, hogy az MSZP fogalmazza meg az állam és az önkormányzatok közötti optimális fenntartói feladat- és finanszírozási arányokat. A közoktatásban lehetséges és szükséges az állami szerepvállalás átalakítása és növelése, de az iskolák erőszakos államosítását a MSZP ellenezze.

- **Az MSZP továbbra is legyen elkötelezett az önkormányzatiság vívmányainak fenntartása mellett!** A közoktatás intézményeinek túlnyomó többsége változatlanul az önkormányzatok fenntartásában, működtetésében van a legjobb helyen. Kétségtelenül nagy teher hárul az önkormányzatokra, hiszen a közoktatás finanszírozásának ma csak mintegy 50 %-át állja az állam. Ezen az arányon feltétlenül változtatni kell, mert az önkormányzatok bevételei az eltelt 15 évben fokozatosan csökkentek (és a gyermeklétszám csökkenése az adott település lakóit is ellenérdekeltté teszi az oktatásra fordítható támogatások növelésében). Az oktatásfinanszírozás szerkezetének átalakításakor figyelembe kell venni azt is, hogy az intézmény működési költségei a teljes költségvetés mintegy 30 %-ára tehetőek. A finanszírozás generális szabályozásával biztosítani kell, hogy adott önkormányzat pénzügyi kényszerből ne a helybeli egyházhoz forduljon iskolája átadásával, különösen ott, ahol egyetlen intézmény létezik! A ma még érvényes jogszabályok értelmében sincs akadálya annak, hogy az állam átvállaljon közvetlen fenntartói feladatokat, akár az előbbi esetben, akár azoknál az intézményeknél, amelyek több településhez kapcsolódó vagy megyei, illetve országos feladatokat látnak el, az intézményátadások azonban csak tárgyalásos alapon, önkéntesen történhessenek!
- **Olyan szabályozást szükséges kialakítani, amely biztosítja, hogy a magyar közoktatás intézményeiben lehetőleg azonos színvonalú, azonos feltételeknek és elvárásoknak megfelelő oktatás folyjon – fenntartótól függetlenül!** Ezért pontosan meg kell határozni, hogy a szakmai támogatás és felügyelet, az intézményi minőségbiztosítás és a vizsgaszervezés meddig az önkormányzat (és más fenntartó) és milyen mértékben az állam joga és kötelessége!
- **Elengedhetetlen olyan feltételrendszer kialakítása és olyan korlátok beiktatása, amelyek lehetetlenné teszik a pártpolitikai döntéseket az intézményvezetők kiválasztásakor.** Az Fidesz–KDNP kormány idején ugyanis viszonylag rövid idő alatt is rendszerré vált, hogy a közoktatás intézményeinek vezetőit is politikai szempontok alapján váltják le, nevezik ki – még akkor is, ha a pályáztatás rendszere ma még formálisan érvényben van.

7. A pedagógusok legyenek közalkalmazottak

Az állam közvetlen alkalmazottainak kötelmei lényegesen szigorúbbak, uniformizáltabbak, mint a pedagógusok jelenlegi jogállása, és nem adnak lehetőséget a személyre szabott elvárásoknak. Az előmeneteli rendszer a kötelező, rendszerszerűen ismétlődő alkalmassági vizsgákhoz kötött. A minősítés és besorolás központosítása formai - és nem tartalmi - elvárásokat tartalmaz, ugyanakkor éppen a tanárok esetében lehetőséget teremt a direkt ideológiai-politikai szempontok önkényes érvényre juttatására, valamint az ezek szerinti diszkriminációra, amire volt már több példa a XX. század több periódusában is. A központosított munkaerő-piaci szabályozás arra is lehetőséget ad az államnak – mint munkáltatónak –, hogy más településen, akár más ország részben ajánljon munkalehetőséget az „állami pedagógusnak”. Ez súlyos egzisztenciális bizonytalanságot generálhat.

- **A József Attila Alapítvány szorgalmazza az MSZP kiállítását amelle, hogy az önkormányzati és állami iskolákban a pedagógusok közalkalmazottak.** Javasolja, hogy a bérrendszer továbbra is kételemes maradjon: alapbérből és bérpótlékból álljon. Fenn kívánja tartani a korábban jól bevált pótlékokat (osztályfőnöki, hátrányos helyzetűekkel foglalkozók pótléka, minőségi bérpótlék stb.). Tárgyalásokon kell dönteni arról, hogy szükség van-e új pótlékok bevezetésére.
- **Az MSZP vállaljon kötelezettségét arra, hogy a közalkalmazotti bértábla elemeit és szorzóit felülvizsgálja és korszerűsíti!** A pedagógusok utolsó számottevő bérrendezése 2002-ben történt meg, 2006-tól egyéb juttatásaik is jelentősen csökkentek. Mára nyilvánvalóvá vált, hogy 2014-ig még a beígért életpálya modell törvénybe iktatása esetén sem számíthatnak jövedelmeik növekedésére.
- **A József Attila Alapítvány azt javasolja az MSZP-nek, hogy kezdeményezzen tárgyalást a pedagógus szervezetekkel az életpálya modellek és előmeneteli rendszerek igényéről és elvárásairól.** A hangzatos elnevezések helyett az egzisztenciális biztonság, a kiszámítható alkalmazási feltételek és a szakmai fejlődés folyamatos körülményeiről és garanciáiról kell megegyezni.

A Széll Kálmán-terv egyértelművé teszi, hogy a közoktatás átszervezése további jelentős forráskivonást jelent, amit csak a pedagógusok munkarendjének átszervezésével tudnak megvalósítani. Mára már ismertté vált, hogy a Fidesz–KDNP kormány az egyik változat szerint a pedagógusok kötelező óraszámát 22-ről 28 órára, az egész napos iskola bevezetése és kötelezővé tétele esetén 32 órára emelné, ami 28 óra esetén 30%-os terhelésnövekedést jelent a bérek látszat-emelésével! Sőt, ebből következően a pedagógus munkaidejének a túlmunka is része lenne, ami további jövedelemcsökkenéssel jár. A másik variációban az intézményben kötelezően töltendő, és az intézményvezető utasításainak megfelelő munkára felhasználható heti óraszám 32 óra lenne, amelynek következménye gyakorlatilag azonos, de 68 %-os terhelés növeléssel jár!

Mindkét verzió ténylegesen 28-30 ezer pedagógus „feleslegessé válásával” járna. A Széll Kálmán-tervben nincs arra utalás, hogy legalább az ő felszabaduló bértömegüket a pályán maradók bérére fordítaná. Az elmúlt három évtized radikális gyermeklétszám-csökkenése következtében bizonyos területeken már bekövetkezett pedagógus-létszámcsökkenés, azonban ilyen mértékű, a jelenlegi létszám mintegy 20%-át kitevő csökkentés az oktatás minőségének romlása nélkül elképzelhetetlen. Különösen akkor, amikor az ún. „reál” szakos tanárokból, iskolapszichológusokból, fejlesztő pedagógusokból stb. kifejezetten hiány van és az intézmények jelentős részében megoldatlan a szabadidő-szervezés, a könyvtári tevékenység, sőt a napközis foglalkozás is.

- **A József Attila Alapítvány azt javasolja, hogy az MSZP foglaljon állást amelle, hogy még a csökkenő gyermeklétszám mellett sem kívánatos a pedagógusok**

számának további – s főleg önkényes, szakszerűtlen, csökkentése! A pedagógusok óraszámának 2006-os rendezésével a közoktatásban gyakorlatilag megszűnt minden üres álláshely, a nyugdíj mellett alkalmazott pedagógusok száma is radikálisan csökkent, megjelent a munkaerőpiacon a munkanélküli (főleg humán- és egyszakos) pedagógus. Számuk ma mintegy négyezer.

- **Az iskolában töltendő 32 kötelező órát az MSZP utasítsa el! Tegye ezt két okból is: egyrészt a magyar iskolák túlnyomó többségében a feltételek nem alkalmasak semmilyen érdemi munkára a teljes nevelőtestület bent tartózkodása esetén.** Másrészt amennyiben a pedagógusokat az intézményvezető a jelenlegi kötelező órákon felül túlórákra kötelezi (amelyeknek mind minőségben, mind a felkészülés tekintetében egyenértékűnek kell lennie), az nem is titkoltan további munkaterhelést és egyidejűleg jövedelemcsökkenést jelent.
- **A József Attila Alapítvány fontosnak tartja, hogy az MSZP dolgozzon ki olyan stratégiát a helyzet kezelésére, amely nem rak többet terheket az amúgy is túlterhelt pedagógusok vállára!** A Munka Törvénykönyve olyan – tervezett – módosítása, amely a 44 órás munkahét gyakorlatát is megengedi, további terheket róna az önkormányzatokra – amennyiben fenntartók maradnak - . és oktatási intézményeire is, hiszen a dolgozó családok gyermekeinek felügyeletét biztosítani kell!

II. A MINŐSÉGI FELSŐOKTATÁS AZ ÉRTELMES, ÖNGONDOSKODÓ ÉLETFORMA ELŐKÉSZÍTÉSE ÉS AZ ÁLLAMPOLGÁRI-ÉRTELMISÉGI ÖNTUDAT FORMÁLÓJA

1. A felsőoktatás legyen a modernizáció és a társadalmi mobilitás motorja

A Fidesz–KDNP kormány által a felsőoktatásban elindított átalakítások és a nyilvánosságra került távlati koncepciók „szervesen” illeszkednek a közoktatás újraélesztendőnek tekintett, egyértelműen a kasztos jelleg felé visszaforduló modelljéhez. A közelmúltban publikussá vált elképzelések szerint hazánkban nincs szükség a „kiművelt emberfők” eddigihez hasonló s még kevésbé növekvő mértékére. Ellenkezőleg: radikálisan csökkenteni „kell” a főiskolákon, egyetemeken tanulók létszámát, különösen az államilag finanszírozottakét: 53 ezerről kb. 25 ezerre. S mivel a felsőoktatás valóban drága mulatság, ebből nagyot lehet hasítani: már a Széll Kálmán-terv megfogalmazta 38 milliárd forintnak a felsőoktatásból való kivonását, s ehhez még az egyéb csökkentéseket, éves zárolásokat is hozzá kell venni.

A József Attila Alapítvány szakértői szerint a társadalmi problémák egyik forrását az állítólag túlfejlesztett felsőoktatásban kereső Fidesz–KDNP kormány durván korlátozó lépései helyett korszerű, esélyteremtő megoldásokra van szükség az évtizedek alatt felhalmozott problémák megoldására. Az elmúlt másfél évben ugyanis a magyar felsőoktatást a bizonytalanság, a kiszámíthatatlanság jellemzi, jóllehet a rendszerváltás óta eltelt két évtized alatt radikálisan átalakult. Alapvetően pozitív ténynek kell tekinteni a hallgatói létszám jelentős növekedését, valamint az infrastruktúra minőségi fejlődését.

A magyar felsőoktatás - progresszív hagyományai révén is - döntő mértékben eurokonform. Érvényes ez a megállapítás társadalmi funkciójára, működési elveire, intézményhálózatára, intézményei belső struktúrájára, képzési rendszerére, humánerőforrásai és diplomásai többségének minőségére, a korosztályon belüli hallgatói arányokra, infrastruktúrájának ingatlan és ingó (például könyvtár-informatikai) elemeire, nemzetközi kapcsolataira. Egyetemeink és főiskoláink teljesítménye a magyar társadalom (az állam, a gazdaság, a lakosság) mérsékelt támogatási (finanszírozási és forrásszerzési) lehetőségei mellett nemzetközi összevetésben is eredményes, s ha nem is a nemzetközi csúcskategóriában, de az elismert és megbecsültek között van. Mindazonáltal e tendenciák nem minden tekintetben és nem azonos mélységben kedvezőek, ezért a magyar felsőoktatás számos pontján módosításra, racionalizálásra, fejlesztésre szorul. Az előző, nyolc éves kormányzati ciklussal kapcsolatban egyes kérdésekben indokolt az MSZP önkritikája is.

A József Attila Alapítvány ajánlja az MSZP-nek, hogy alaposan elemezze a magyar felsőoktatás elmúlt húsz évét, a tennivalókat vitassa meg a felsőoktatás résztvevőivel, továbbá hogy a felsőoktatás nemzetközi fejlődési tendenciáit vegye figyelembe:

- a felsőoktatás mindenhol nemzetköziesedik, egyre szélesebb a külföldi hallgatók bevonása, s a nemzeti hallgatók nemzetközi mobilitása;
- a felsőoktatás a fejlett világban egyre szélesebb rétegeket igyekszik bevonni, túllépve a szűk elitképzésen;

- a képzési szerkezet sokkal inkább az egyének igényei és az állam hosszú távú stratégiai célkitűzései alapján formálódik a világban, mint a munkaerőpiac rövid távú szükséglete szerint;
- és csak ezekkel együtt igaz az, hogy minden ország költséghatékony, takarékos felsőoktatásra törekszik.

A felsőoktatás a magyar társadalom számára „felül- és alulnézetből” is kiemelt fontosságú társadalmi szektor. Felülnézetből a magasan kvalifikált, minden téren társadalmi vezető szerepet ellátó humán és reálértelmiség képzésének színtere, jó nemzetközi megítélésünk és versenyképességünk megtartásának nélkülözhetetlen feltétele. Alulnézetből a társadalmi mobilitás leghatékonyabb eszköze: a legkülönbözőbb társadalmi rétegek (családok és egyének) lehetősége és igénye egy anyagilag és erkölcsileg megbecsült életpálya, hivatás és akár pozíció elérésére. **A József Attila Alapítvány ajánlja az MSZP-nek, hogy utasítsa el a továbbtanulás lehetőségeinek szűkítését, amely indokolatlan, a társadalom igényeivel ellentétes és alkotmány- (alaptörvény-) ellenes.**

A munkaerőpiac elvárásai egyáltalán nem azonosak a társadalom kívánalmaival. A társadalom, az egyének a felsőoktatást a társadalmi létrán való előrejutásra szeretné használni, éppen ez az oka annak, hogy egyre többen törekszenek a felsőoktatásba. Ez nyilvánvalóan nem egyezik meg a munkaerőpiac aktuális (s korántsem könnyen mérhető) igényeivel. Az oktatáspolitikai egyik alapvető kérdése éppen az, hogy miként lehet a kettőt összehangolni. Erre nem elfogadható válasz a Fidesz–KDNP kormánynak a világ progresszív tendenciáitól nagyon elütő „megoldása”: a felsőoktatási képzésnek a rövidtávú munkaerő-piaci igényekre való leszűkítése. A jobboldali hatalom kevesebb forrásból működő, a mainál lényegesen szűkebb hallgatólétszámot befogadó, a rövid távú munkaerő-piaci igények szerinti képzési struktúrájú, az ún. nemzeti középosztály értekeit-érdekeit szolgáló felsőoktatást vizionál, amibe nem vagy alig lehet alulról bekerülni.

A József Attila Alapítvány azt a megközelítést ajánlja az MSZP-nek, hogy a felsőoktatást tekintse a társadalmi mobilitás szempontjából az egyik legfontosabb társadalmi alrendszernek. Így és ebben az értelemben nem piacnak!

A felsőfokú képzést csak tehetség és teljesítmény alapján szabad korlátozni – az új Alaptörvény szerint is. Ahhoz, hogy a fiatal állampolgár ezeket kibontakoztathassa és felmutathassa, olyan felkészítő közoktatási rendszer kell, amely mindenki számára lehetővé teszi a széles értelemben vett általános műveltség (ismeretek, készségek, kompetenciák) megszerzését. Ebben az esetben a felvételi követelményekkel (emelt szintű érettségi, idővel B2 nyelvvizsga) reális összemérésen alapuló szelekcióra lehetne törekedni, s ezzel is lehetne szűkíteni az állami és az önköltséges képzések felvételi ponthatárainak mai, egészségtelen divergenciáját.

A József Attila Alapítvány javasolja az MSZP-nek, hogy kezdeményezze tehetséges hátrányos helyzetű fiatalok érettségire/felvételre történő felkészítését, nyelvi előkészítő tanfolyamok szervezését számukra minden olyan városban, ahol felsőoktatási intézmény működik.

2. Az intézményhálózat korszerűsítése

A József Attila Alapítvány javasolja az MSZP-nek a magyar felsőoktatási intézményhálózat áttekintését, a régiókra épülő tudásközpontok létrehozásának kezdeményezését. A felülről elrendelt, ötletszerű integráció helyett a minősítéssel összekapcsolt,

az intézmények véleményét, törekvéseit is tükröző, a párhuzamosságokat kiszűrő társulásokra van szükség.

Az intézményrendszer tagoltságából adódóan intézménytípusonként (európai nagyságrendnek megfelelő universitasok és vidéki főiskolák) más és más a társadalmi funkció, s erre a szabályozásnak és a finanszírozásnak is differenciáltan kell reagálnia.

A felsőoktatási intézmények területi elosztása társadalompolitikai szempont is

A történetileg kialakult intézményhálózat többé-kevésbé egyenletesen fedi le az ország régióit, azzal együtt is, hogy jelentős mértékben, sőt túlzottan Budapest-centrikus. Ez a lefedettség az igen alacsony mobilitású magyar társadalom számára kedvező tényező, s ehhez járul hozzá, hogy a felsőoktatási intézmények jelentős városi, a nagyobbak regionális társadalmi (kulturális, önbecsülési, részben gazdasági) szereppel is bírnak. A magyar önkormányzatok nem képesek felsőoktatási intézmény fenntartására, ezért – érthetően - rendkívül erősen ragaszkodnak az állami fenntartású intézményekhez. Ez így együtt messze több mint számszerűsíthető gazdaságossági kérdés: az intézményrendszer lokális eloszlása komplex társadalompolitikai szempont.

Összességében a jelenlegi állami intézményhálózat számában, arányában, intézményei méretében megfelel a nyugat-európai átlagnak. Újabb regionális összevonásoktól (további 5-6 telephelyes intézményektől) semmilyen mutató nem javulna, ezzel csak a politika tolja át az intézményeken belülről a leépítés hálátlan felelősségét. Az elburjánzott székhelyen kívüli képzési helyek (a telephelyek) számát viszont vissza kell fogni, mert ott a minőség többnyire csak formálisan mutatható ki. Az elmúlt 20 év – csak részlegesen bevált – csodafegyvere az intézményi integráció volt. Ettől jelentősebb tartalékok vannak az intézményen belüli fölösleges párhuzamosságok kiszűrésében.

Bázisfinanszírozás helyett differenciált normatív finanszírozást

*Az intézményfinanszírozás több formája került kipróbálásra igen rövid időszakon belül, a lényeg változatlan maradt, alapvetően a bázisfinanszírozás. A jelenlegi báziselvű, és szubjektív szempontokon, kapcsolatrendszeren alapuló, tartósan finanszírozhatatlan forrásosztogatás, továbbá hivatali típusú keretgazdálkodás, rendfenntartó ellenőrzés helyett korszerű finanszírozási és gazdálkodási rendszert indokolt bevezetni. **A felsőoktatást, mint a társadalom érdekében végzett szolgáltatást, több csatornán keresztül, a megszerezhető tudásból származó közvetlen előnyökhöz igazodva finanszírozzák, amelynek mértéke pedig a teljesítményhez, a minőséghez és az elismert szükségessé ráfordításokhoz igazodjék.** Az intézmények gazdálkodásának középpontjába a hatékonyság kerüljön. A szabályozás az államháztartás követelményeit, az intézményi önállóságot és a személyes felelősséget kiegyensúlyozottan, egymást támogatva érvényesítse. Ösztönözzön költséggazdálkodásra és forrásszerzésre. Adjon módot a szaktevékenységek és a gazdálkodás összehangolt értékelésére, eredményének hasznosulására. **A József Attila Alapítvány szakértői ajánlják az MSZP-nek, hogy kezdeményezze az intézmények „kimeneti mutatók” alapján történő differenciált normatív finanszírozását.** Bár sokkal nehezebb ezt számszerűsíteni, a minőség javítását eredményezné.*

Az államilag finanszírozott és a költségtérítéses képzések jelenlegi egymás mellettsége nagyfokú – elsősorban az érettségi teljesítmények összemérhetetlensége miatt – súlyos társadalmi igazságtalanságot eredményez, amit az átsorolási lehetőségek alig kompenzálnak. A helyzetet tovább rontják a hamarosan törvényerőre emelkedő új felsőoktatási törvény és a kormányzás brutális intézkedései: az állami finanszírozású helyek kb. felére csökkentése,

egyes szakterületek, tudományági képzések teljes kiiktatása ebből, valamint az önköltséges képzés erheinek többszörösére emelése.

Országos ösztöndíjalap

A József Attila Alapítvány szakértői javasolják egy, a hátrányos helyzetű tehetséges hallgatókat támogató országos ösztöndíjalap létrehozását. A diákhitel korszerűsítése is mérsékelhetné a két képzés egymás mellettiségéből származó igazságtalanságokat. Javasolják, hogy az MSZP dolgozza ki a kezdeti beváláson alapuló felsőoktatási rendszert. Ebben az esetben az első évet/félévet minden hallgató, aki az adott intézmény felvételi követelményeinek megfelel, államilag finanszírozottként kezdené. Így a felsőoktatásban nyújtott teljesítmény alapján válhatna az adott generáció mintegy 45-50%-ka államilag finanszírozottá.

Szektorsemleges felsőoktatás-támogatást

Állami, egyházi, alapítványi intézményrendszerben állandó viták tárgya a szektorsemlegeség. A József Attila Alapítvány szakértői nem tartják indokoltnak az intézményeket a fenntartó szerint megkülönböztetni, azt tartják helyesnek, hogy a megítélés alapját az egész felsőoktatásra egységes teljesítmény- és minőségi követelmények képezzék.

Erős szakmai autonómiát és központi teljesítményértékelést

A felsőoktatás sikeres működésének nemzetközileg is igazolt feltétele a nyilvánossággal és elszámoltathatósággal párosuló szakmai autonómia. Ez bizalmat igényel a fenntartó részéről és felelősséget követel az intézménytől. Az autonómia természetesen a fenntartó által meghatározott keretek között érvényesül. Jelenti az intézmény szervezetére, személyzetére, képzési és kutatási tevékenységének tartalmára és módszereire, törvényes gazdálkodására vonatkozó önállóságot, de a társadalom képviselői által közvetlenül is értékelt és visszaigazolt tevékenységet.

Az autonómia azonban nem terjeszthető ki a működés egészére. A jelen gazdasági helyzetben a felsőoktatás alapvető érdeke, hogy a rábízott állami vagyonnal átlátható módon, felelősen gazdálkodjon. Ehhez a jelzett mértékű autonómiát nem sértő, de felelős, számon kérhető, professzionális, az intézményt irányító menedzsment szükséges.

A mai gazdasági helyzetben a felsőoktatás anyagi forrásai, azok elérése (megszerzése) és felhasználása központi kérdéssé váltak. A magyar társadalom is belátja, egyénileg és közösen is, hogy a felsőoktatás nem egyszerűen kiadás, hanem távlatos, megtérülő befektetés – ezért tanul (és fizet) az egyén és ezért működtet (és finanszíroz) intézményrendszert a közösség. **A József Attila Alapítvány szakértői szerint az intézményfinanszírozásban (a jelenleg túlsúlyos normatívitás helyett) erősebb szempontot kell biztosítani a minőségileg is értékelt teljesítményeknek.** Ennek nélkülözhetetlen forrása és formája a mainál nagyobb hazai (és európai) pályázati források köre, ezért is biztosítandó a kiszámíthatóság.

A felsőoktatás vállaljon nagyobb szerepet a felsőfokú szakképzésben

Mind a fenntartható szakstruktúrában, mind az intézményszerkezetben „spontán” szelekcióhoz vezet a folyamatosan csökkenő korosztályi létszám. Ez előreláthatóan a vidéki főiskolákra jelenti a legnagyobb veszélyt, amit **a József Attila Alapítvány szakértői szerint azzal lehet és érdemes (részben) kompenzálni, ha a felsőfokú szakképzés kizárólag a felsőfokú intézmények, s főleg a főiskolák joga és feladata lesz.**

3. Szükség van a képzési szerkezet modernizálására és a minőség javítására

A „Bologna”-rendszer megteremtette az elvi lehetőséget a hallgató számára az átjárható képzésre, az automatikus diploma-ekvivalenciára (több mint 60 ország esetében). A József Attila Alapítvány szakértői szerint ugyanakkor határozottabb szabályozás szükséges az európai modell elveinek gyakorlati érvényesítéshez. Elengedhetetlen továbbá a 2005 óta működő lineáris, háromciklusú (alapképzés, részben osztatlan mesterképzés és doktoriskola) „Bologna”-rendszer továbbfejlesztése is.

Pontosítani kell a szakok rendszerét

Gondos, nem halasztható elemzés alapján rendezni kell az alap- és mesterképzések szakrendszerét, ezen belül a szakirányok indokolatlan és szükségtelen mértékét, a szintek és szakok ismeret-, készség- és kompetencia-tartalmának mennyiségét és mélységét, egymásra épülését, munkaerő-piaci és továbbtanulási hasznosíthatóságát.

A tanárképzés ügyére külön javaslatot kell készíteni. Figyelmet kell fordítani a tudományos („academic”) és a gyakorlati („professional”) irányultság arányaira, ezek megjelenítésére, a munkaerőpiac mai mérhető, de csak részben prognosztizálható igényeinek figyelembe vételével.

Nehéz, de nem megkerülhető feladat a „bemenet oldali” igények (a szakok közötti torz jelentkezési arányok, főleg a divatszakok hallgatói létszámának túlburjánázása miatt) és a „kimenet oldali” elvárások (elhelyezkedési lehetőségek) közötti jelenlegi erős ellentmondás csökkentése. Ebben a valós információk társadalmi terjesztése mellett esetenként állami beavatkozás (a támogatott keretszámok módosítása) is indokolt, de nem úgy s olyan radikális mértékben, ahogy ezt a jelenlegi kormányzat – jobboldali-konzervatív értelmiségpolitikai előítéletektől is vezettetve – tervezi.

Magasabb elvárások, jobb minőség

A József Attila Alapítvány szakértői azt ajánlják az MSZP-nek, hogy követeljen nagyobb szerepet a minőség elismerésének, illetve elvárásának a magyar felsőoktatásban. A képzés, a kutatás és a személyi minőség elsősorban az intézményekben dől el, azok a minőségbiztosítás elsődleges letéteményesei. Fontos szerep jut a kormányzatnak a megfelelő feltételek biztosításával, és az akkreditációs testületnek a külső értékeléssel. Vissza kell állítani a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság (MAB) kormánytól való függetlenségét. Alapelvként kell képviselni: a minőség nem fenntartófüggő! A követelmények csakis azonosak lehetnek állami, egyházi és magánintézményekben.

Mobilabb vezetői struktúrát és több párbeszédet a felsőoktatásban

A József Attila Alapítvány szakértői azt ajánlják az MSZP-nek, hogy a külföldi tapasztalatokat is hasznosítva – a vezetői jogosítványok átstrukturálásával, határozott idejű megbízásokkal, a hallgatói vélemények komolyabb figyelembe vételével – kezdeményezze fokozatosan s óvatosan, pozitív irányban feloldani a jelenlegi merev, bár történetileg és a tudásbirtoklás természete miatt részben érthető „konzervatív”, hierarchikus előmeneteli rendet a felsőoktatásban. Szükségesnek tartják azt is, hogy a felsőoktatási szféra sajátosságait figyelembe vevő érdekegyeztető testületek működjenek, mint például Felsőoktatási Kerekasztal.

III. MEGÚJULÓ NEMZETI KULTÚRA ÉS KORSZERŰ MŰVELŐDÉSPOLITIKA

1. A baloldal harmadik útja a nemzeti kultúra megőrzésében és formálásban

A világ, a magyarság és hazánk kultúrájában az ezredforduló körül roppant mértékű átalakulások mentek s mennek végbe. Ezek szervesen összefüggenek a globalizáció, a mediatizáció és a digitális fordulat egyetemes tendenciáival, amelyek hatása alól a nemzeti kultúrák sem vonhatják ki magukat. Többféleképpen lehet azonban válaszolni ezekre a kihívásokra: kétségbeesett „nemzeti” bezárkózással is, de a kultúrát a nemzetközi piacnak kiszolgáltató passzív sodródással is. **A baloldal, az MSZP számára azonban a József Attila Alapítvány szakértői egy harmadik utat, egy elemeiben és részeredményeiben már az elmúlt két évtized során is felmutatott „aktivista” felfogást, illetve innovatív stratégiát javasolnak.**

A feladat: a műveltségi leépülés modern korrekciója

Ennek a progresszív stratégiának a lényege szerint korrigálni szükséges mindazt, ami a jelenlegi folyamatokban, kulturális tendenciákban elfogadhatatlan műveltségi leépülés, kultúra-vesztés. Ilyen például, a szövegértés és olvasáskultúra romlása, a kulturális esélykülönbségek növekedése, a médiumok kulturális kínálatának riasztó süllyedése, a közkultúrában elszaporodó tévtanok, kontár, tudománytalan kultuszok és durvaságok.

Ugyanakkor, nemcsak tudomásul kell venni a pozitív lehetőségű újdonságokat, hanem élni is kell a kultúraváltás előremutató trendjeivel, például az interaktív média, a mobilkommunikáció, a digitalizálás, a fesztiválok s más formációk demokratizáló kulturális hatásával, a generációs szubkultúrák egy részének értékke rögzülésével, egyes új műveltségi modellek, szokások terjedésével. Annál is inkább, mivel ezek az utóbbi tendenciák, az elit-, a hálózati és a populáris kultúra számos új jelensége a nemzeti kultúra megújulásának esélyeit is kínálják itthon és a határainkon túl, illetve (az internet, a tervszerű digitalizálás révén is) új lehetőségeket teremtenek a magyar kultúra nemzetközi ismertsége, tekintélyének növekedése számára is.

A rossz megoldások kormányja

Hazánk kétségtelenül ellentmondásos kulturális helyzetére (amely természetesen elválaszthatatlan az ország általános szellemi állapotától, a társadalomban tapasztalható életformakonfliktusoktól, a politikai kultúra eldurvulásától s persze az iskolarendszerű oktatástól is) a jelenleg hatalmon lévő kormányzat torz, sőt veszélyes „gyógyírt” kínál. A „nemzeti identitás és kultúra” melletti harsány propaganda ellenére, sőt annak álcája mögött egyrészt durva forráskivonással szegényíti el a pénzsűkében szenvedő kulturális szférát. Ennek nyomán, számos területen folytatódik a kulturális intézményrendszer leromlása, sőt szinte tudatos rombolása, ami éppen a társadalom legszegényebb rétegeinek (amúgy sem bőséges) művelődési lehetőségei számára jár a legkárosabb következményekkel. Másrészt a Fidesz-KDNP kormányzat számos intézkedéssel korlátozza a kulturális élet pluralizmusát, sokszínűségét, autonómiáit: állami ideológiává emelni szándékozott konzervatív-nemzeties-vallásos értékrendet igyekszik ráerőltetni a „közszolgálati” médiára és a hagyományos kultúrák közvetítő intézményekre, színházakra, múzeumokra. Ez utóbbit durva és szakmaiatlan vezetőcserék-

kel, klientúraépítéssel, sőt a szélsőjobboldali ideológiák „kulturális képviselőjének” legalizálásával valósítja meg, miközben az állami kulturális reprezentációt szolgáló néhány megaindított intézmény álmával is kecsegtet. Harmadrészt: a mai kormányzat a centralizálással és az átideologizálással nemcsak a kultúra mindenkorai humánus kritikai küldetését és az öntevékeny, civil művelődés ezernyi formáját igyekszik korlátozni, hanem „szabad utat enged” a középszerű, sőt silány kultúrának, ami – érthetően – nem zavarja a Fidesz-politika köreit, sőt éppen hogy alájuk játszik.

Az MSZP-nek – a József Attila Alapítvány ajánlása szerint – egyidejűleg kell kezdeményeznie az ebből a helyzetből való gyors kilábalást és újjáépítést, valamint korszerű, innovatív művelődéspolitikai válaszok megfogalmazását a nemzeti és egyetemes kultúra új kihívásaira, a kulturális demokratizálás és modernizáció XXI. század eleji követelményeire.

2. Szükség van az állam új szerepére a kultúrában

A világméretű gazdasági válság nyomán átalakuló viszonyok a kultúra, a művészetek, a kulturális politika területén is fontos változásokat hoznak. **A József Attila Alapítvány szakértői szerint érdemes és szükséges újraértelmezni és újrafogalmazni az állam, a politika, a kultúra szerepét és kölcsönhatását.** Az állam szerepe minden területen és nem önmagában elméleti síkon kerüljön újrafogalmazásra, ugyanis szerepének meghatározása, alkalmazása, illetve ennek sikere, az új viszonyhoz való alkalmaztatása alapvető előfeltétele minden további előrelépésnek. A kultúra, a kulturális politika lehetőségeit és szerepét érdemes ebbe a megváltozott viszonyrendszerbe és új kontextusba helyezni.

Nagyobb, de korszerű állami szerepvállalást a kultúra világában

A József Attila Alapítvány szakértői azt ajánlják az MSZP-nek, hogy képviselje az állam nagyobb szerepvállalását a kultúra terén, a kulturális politika révén. Ez azonban a hagyományos eszközrendszerrel lehetetlen és eredménytelen is. A kultúra területén az állami szerepvállalás nem a „kisebb állam – nagyobb állam” parttalan vitáját jelenti, hanem egy olyan modern állami szerepfelfogás kidolgozását és alkalmazását, amely a kultúra számára lehetővé teszi a szabad szárnyalást, ugyanakkor gazdagítja a kultúra állam- és közösségformáló, kreatív, demokratikus és kritikus hatását.

Mindenütt a világon, ahol a globális válság közvetlen hatással bírt, az állami kiadások visszafogása, a költségvetési megszorítások a kultúra területét érték el a leggyorsabban - bár önmagában természetesen ez nem volt elég. Az Európai Unióban a kultúra állami támogatása majd minden országban csökkent, mind a tagállamokban, mind az uniós kulturális költségvetés terén. Minderre ugyanakkor a Fidesz-KDNP kormány durva és szakszerűtlen forráskivonásaival még rá is tett egy lapáttal. Uniós szinten, de különösen Közép-Európában jól érzékelhető és realitás, hogy a kultúra állami támogatása, még pontosabban a kultúra állami forrásokból történő finanszírozása ebben az évtizedben jelentősen nem fog bővülni. Kisebb emelkedés a válság után elképzelhető, de érdemi támogatásbővülés a költségvetésből nem várható.

Hasonlóképpen az látható, hogy uniós szinten sem fog a kultúrára szánt direkt finanszírozás összege emelkedni, miközben a koordinációra és az együttműködésre helyezik a hangsúlyt. A József Attila Alapítvány szakértői szerint azzal érdemes számolni, hogy a kultúra állami támogatása megfelelő színvonalú tervezés és koherens kulturális politika esetén a 2006-2007. évi költségvetési támogatás mértékét érheti el, vagyis a válság előtti költségvetési pozíció újrateremtése lehetséges. Ez azonban az állam szerepfelfogásának változása nélkül érdemi bővülést nem jelent, csak a válság nyomán tapasztalható leépülési trendet mérsékli.

A sikerhez együttműködés és hosszútávú gondolkodás kell

Magyarországon az elmúlt évtized – persze tévedésekkel is terhes – kulturális politikája azt bizonyította, hogy létezik olyan egységes koncepcióra épített és kezdeményező kulturális politika, amely az állami szerepfelfogást formálni és alakítani képes úgy, hogy a szükséges költségvetési politikával összhangba hozható. Nyilvánvaló tapasztalat, hogy a fiskális politikával, a költségvetési szempontokkal állandóan „végvári” harcokat folytató panaszskultúra-felfogás látszateredményekre képes csak, és új teret, lehetőséget a kultúrának, a kultúra közösségeinek és a kultúra egyedi szereplőinek nem tud biztosítani. Sikeres azonban az a felfogás, amelyik hosszabb távú együttműködésre kezdeményező, terveket kidolgozó fellépést mutat, és a költségvetés és a költségvetési politika hosszabb távú célkitűzéseibe saját érdekeit kellő időben és előre tudja beépíteni.

Az Európai Unió által is elfogadott és megerősített, nem kevéssé a magyar kulturális politika kezdeményezésére megvalósult gyakorlat, amelyik a kultúra adott területének szereplőivel, meghatározó csoportjaival való együttműködésre épít, és ezt az együttműködést hosszabb távon kamatozó közösségi támogatások formájában valósítja meg, a jövőben is sikereket eredményezhet. Az ilyen tartalmi együttműködés, amely nem önmagában a direkt költségvetési támogatás aktuális összegén kíván változtatni, hanem az adópolitikához illeszkedő, részletesen kidolgozott és hatásaiban is tanulmányozott új lehetőségekre épít, kedvezőbb, és lényegesen aktívabb, mint az „örökölt” vagy a rendszerváltás utáni évtizedet jellemző kulturális politikai technikák. A kulturális politika finanszírozási kezdeményezőkézsége, az állam szerepfelfogásának változása és alakítása olyan tartós eredményeket hozhat a finanszírozás területén, amelyek az évtized egészére fenntarthatók és kidolgozhatók.

Az Európai Unióban a kultúra nemzeti hatáskör, és ez Magyarország érdekének teljesen megfelel. Érdeünk ugyanakkor a kulturális együttműködés, az Európai Unió uniós szintű és az egyes tagállamok közötti kulturális együttműködés kibővítése és még szorosabbra fűzése. **A József Attila Alapítvány szerint Magyarország számára fontos, hogy kultúránkat bemutassuk és bemutathassuk, hogy más országok, és más közösségek kultúráját itthon láttassuk.** Mindez akkor lehet sikeres, ha aktív és partneri viszony alakul ki, teremtődik újra a kultúra szereplői, közösségei és a kormányzati kulturális politika között, illetve ha a kulturális politika érdekérvényesítő és kezdeményezőkézsége ismét megerősödik, és szándékai a kormányzati együttműködésen belül képes lesz újra érvényesíteni.

3. Ajánlás az MSZP kulturális politikájának új felfogására

Aktív kulturális vidékfejlesztés kell

A közművelődés, a kulturális vidékfejlesztés a vidéki Magyarország kulturális lehetőségeinek újraalakítása és bővítése minden kétséget kizáróan nemcsak ágazati, hanem osztályadalmi érdek. Az a korszerű vidékfejlesztés-felfogás, amely a hagyományos kulturális közösségi formákat egységben szemléli, a modern technikai-infrastrukturális igényekkel és elvárásokkal, Magyarország korszerűsítésének egyik erős és fontos pillére. Jelentős, a magyar kulturális életet, a vidéki Magyarország kulturális igény- és fogyasztórendszerének átalakulását vizsgáló tanulmányok, felmérések készültek, amelyek kellő módon bázisként szolgálnak a modern kulturális vidékfejlesztési program a megvalósítására.

- **A József Attila Alapítvány azt ajánlja az MSZP-nek, hogy tűzze ki célul az át-gondolt kulturális vidékfejlesztést.** Ennek lényeges eleme az 5000 lakos alatti települések koncepciózus kulturális fejlesztése, a többcélú kulturális közösségi terek új-rateremtése, felújítása. 500 településen európai uniós forrásból, kész és kidolgozott

tervek alapján megvalósítható a vidéki közművelődés intézményeinek felújítási programja. Azonban nemcsak az intézmények felújítására lesz lehetőség, hanem arra is, hogy a kidolgozott programok költségvetéseit is támogassák.

- A vidéki Magyarország városi múzeumai a közművelődés fontos intézményei. Tevékenységük, szakmai, szervezeti programjaik a lokális identitás izgalmas és szép értékei, amelyek a közösségformáló szerepen kívül belföldi és csekélyebb mértékben külföldi turisztikai vonzerővel is rendelkeznek. Kiállításai azonban a korábbi jelentős fejlesztések mellett is gyakran elavultak, állandó kiállításai átlagéletkora 15-17 év. **Ezért a József Attila Alapítvány szakértői javasolják az MSZP-nek, hogy kezdeményezze 100 vidéki városi múzeum felújítását és állandó kiállításai korszerűsítését.** Közös, hazai költségvetési és európai uniós forrásból interaktív, az információ-technológia múzeumi-kiállítási eszközrendszerét felhasználó fejlesztés hajtható végre, amely a helyi közösségnek, a régióknak és az egész országnak egyaránt megtérül.
- A magyar közművelődés legjelentősebb ereje az innovatív és elkötelezett szakember, az a magas színvonalon felkészült társadalmi értelmiségi réteg, amelyik nemcsak az intézményrendszer működtetésében, hanem nemzetközi szakmai tapasztalatokban is jártas. A közművelődés szakembereivel, dolgozóival és közösségeivel a Fidesz–KDNP kormány a kapcsolattartás majd minden formáját felmondta, illetve nem gyakorolja. Nem kétséges: a hatalom általában nem a levéltárosok és könyvtárosok lázadásától tart, de a tekintélyelvű, centralizáló kormányzás nyomán az érdekegyeztetés és érdekközvetítés intézményes fórumai teljesen kiürültek vagy lényegtelenné degradálódtak. **Ezért a József Attila Alapítvány azt ajánlja, hogy az MSZP – építve a magyar civil társadalom igen jelentős tradícióit megjelenítő közművelődési szervezetekre, a magyar könyvtárosok, levéltárosok, népművelők szakmai egyesületeire – kezdeményezze a Közművelődési Kerekasztal működését.** Ennek a kerekasztalnak lehet résztvevője a magyar közművelődés minden lényeges szereplője; érdekegyeztető funkciója mellett vállalja a kormányzati döntések előzetes véleményezését és a folyamatos intézményes kapcsolattartást is.
- **A József Attila Alapítvány szakértői szerint szükség van arra is, hogy a magyar közművelődés helyzetét és alakulását folyamatos és programszerű szociológiai kutatásokkal kísérjék nyomon.** Folytatni kell és megerősíteni a magyar társadalom olvasási kultúrájával, film- és színházlátogatási szokásaival, kulturális-közművelődési fogyasztásával kapcsolatos alapkutatásokat, amelyek majd döntéselőkészítő szerepet is játszhatnak. Hasonló kutatások alapján lehet kialakítani a kultúra állami finanszírozásának mechanizmusait, köztük a közvetlen állami támogatás mellett az egyes kulturális és kulturálisipari adókedvezmények szerepének megerősítését és bővítését.

A művészi szabadság csorbítása elfogadhatatlan

A Fidesz–KDNP kormány alatt a radikális szélsőjobb politikája felrúgta azt a közel negyed-évszázados konszenzust, amely szerint a mindenkori kormány, illetve a mindenkori kulturális politika teljes mértékben tiszteli és tiszteletben tartja a művészi szabadságot. **József Attila Alapítvány azt javasolja, hogy az MSZP programjában is garantálja a művészi, alkotói szabadság teljes tiszteletben tartását, és a politika totális szereptévesztésének tartja, ha művészi alkotások, előadások értelmezésébe és minősítésébe kezd.** Ahogy a kormányzati tudománypolitika kötelessége és sikerének egyik alapja a kutatói-alkotói szabadság tiszteletben tartása, úgy a kormányzati kulturális politika kötelessége a művészi, alkotói szabadság biztosítása.

A közösség joggal várja el, hogy az előadó-művészet színterén a nemzeti közösségi identitást hagyományosan kifejező alkotások, művek a nemzeti kulturális intézmények repertoárjának állandó darabjai legyenek. Ugyanakkor az állam feladata az is, hogy lehetőséget biztosítson a művészeti alternatívák kidolgozására, bemutatására, a kísérletező értékkezdeményezések támogatására. Ezért tartja fontosnak a József Attila Alapítvány, hogy az MSZP az előadó-művészetek korábbi támogatási rendszerének fenntartása mellett állítsa helyre az alternatív művészetek, közösségek és műhelyek megcsönkített jogkörét, és állítsa vissza korábbi finanszírozási részesedésüket. A baloldal a művészeti közösségek pártpolitikai megkülönböztetését meg akarja szüntetni és a szervezeti-pénzügyi döntéseknél a pártelkötelezettség helyett újra a szakmaiságot, a tehetséget, a szakmai teljesítményt teszi követelményé.

- A magyar filmművészet és a magyarországi filmipar elveszítette korábbi regionális versenyelőnyét. A Fidesz–KDNP kormány gyakorlatilag felmondta a szakmával való egyeztetés korábban sikerrel kialakított formáit, és döntéseit kizárólag saját érdekeinek megfelelően hozza. **A József Attila Alapítvány ajánlja az MSZP-nek, hogy a továbbiakban is biztosítsa, és az Európai Unióban álljon ki a korábban általa kiharcolt jogok és versenyelőny megtartása mellett, amelyet a jelenlegi politika veszélybe sodort.** Biztosítsa az unió által elismert adókedvezmény továbbélését, és a magyarországi filmipari beruházásokat, koprodukciókat a korábban elfogadott normák szerint. Állítsa helyre a filmszakmai érdekképviseleti fórumokat, és a kormányzati döntéseket – a sikertelen és eredmények helyett konfliktusokat szülő önkény helyett – helyezze ismét konszenzuális alapokra.
- **A József Attila Alapítvány a nemzeti kulturális intézmények esetében alapos szakmai konzultációk és érdekegyeztetési fórumok témájaként javasolja, hogy három évre előre legyenek meghatározva az adott intézmény bázisfinanszírozásának keretei, és annak betartására előzetesen a kulturális politika vállaljon garanciát.** Ezáltal a kiemelt nemzeti kulturális intézmények számára olyan tervezés és programfinanszírozás válik lehetővé, amely hosszabb távra előre, a nemzetközi gyakorlatnak megfelelően képes az intézmény magas színvonalú működtetésére.
- Több magyar múzeum gyűjteménye, a magyar muzeológia nemzetközi ismertsége és elismertsége bizonyítottan alkalmassá teszi őket szakmailag kiemelkedő színvonalú és nagy látogatottságú kiállítások megrendezésére. A Fidesz–KDNP kormány alatt a magyar múzeumi „boom” sikerei megtörttek, mert sem a finansziális, sem a szervezési keretek nem lettek biztosítva. **A József Attila Alapítvány azt javasolja: az MSZP kezdeményezze, hogy Magyarország a tapasztalatok alapján nagy hatású, a turizmust is ösztönző színvonalas és népszerű nagykiállításokat rendezzen Budapesten és több vidéki városban.**

Fejlesztés, fejlesztés, fejlesztés

A kiemelkedő kulturális intézményeink korszerűsítésére és bővítésére elodázhatatlan szükség van, s erre rendelkezésre állnak uniós források. A Fidesz–KDNP kormány hibás és megalapozatlan kormányzati döntésekkel már elfogadott és jóváhagyott kulturális fejlesztésektől és bővítésektől vonta meg a megítélt uniós forrásokat. A József Attila Alapítvány azt ajánlja az MSZP-nek, hogy tartson ki az elfogadott fejlesztési programok mellett. Vállalja, hogy korszerűsíti és bővíti a Szépművészeti Múzeumot azon tervek alapján, amelyek minden szakmai és politikai fórumot megjárva elfogadásra kerültek. Korszerűsíti a Magyar Nemzeti Múzeumot, hogy belső terei és kiállításai a 21. századi látogató igényeit is kielégítse. A kidolgozott program alapján helyreállítja a Budai Várat, amelyet nem finansziális okok, hanem a rövidlátó hatalmi politika akadályozott meg.

A József Attila Alapítvány azt ajánlja az MSZP-nek, hogy Magyarországot a nemzetközi fotóművészet és –képzés új központjává tegye. Uniós és azon kívüli közösségi és magánbefektetések együttműködéseként hozza létre a „Robert Capa Fotóművészeti Intézetet és Akadémiát”, amely építve a magyar fotóművészet hagyományaira, és építve a jelen magyar fotóművészetének eredményeire helyet biztosít a magyar állami tulajdonban lévő Robert Capa műveiből álló állandó kiállításnak, egyben hazai és nemzetközi együttműködés révén akkreditált fotóművészeti iskolát és akadémiát működtet.

4. A kulturális kormányzat új szerepére van szükség

Tiszta és tervezhető költségvetési viszonyokat a kultúra területén

Szükség van arra, hogy a Nemzeti Kulturális Alap a kormányzati kulturális politikától elkülönülten, nagy szakmai önállósággal rendelkező intézményként működjön. **A József Attila Alapítvány azt ajánlja az MSZP-nek, hogy a Szerencsejáték Rt. játékadójának eddigi arányát megtartja, vagy amennyiben szükséges, helyreállítja.** A törvényeknek megfelelően a Nemzeti Kulturális Alapot olyan alapként kezelje, amelynek bevételeihez a Fidesz–KDNP-kormány gyakorlatától eltérően a kormányzati politika nem nyúl, abból nem vonhat el. A Nemzeti Kulturális Alap költségvetési törvényben feltüntetett főösszegét – a korábbi évek tapasztalatai alapján – reális szinten határozza meg, és nem alultervezetten, mint ma.

Elengedhetetlen e terület kormányzaton belüli rehabilitációja

Azóta, hogy önálló, független magyar kormányok működnek, a kultúra érdekérvényesítő képessége a kormánystruktúrában belül sohasem volt olyan gyenge és kiszolgáltatott, mint a Fidesz–KDNP kormányban. A kultúra különböző területei irányítatlanul és jelentőségükhöz képest méltatlanul a kormányzati struktúra legkülönbözőbb területei alá tartoznak, ahol sem a szakmai, sem a pénzügyi érdekképviselet nem tud megvalósulni, sem az egymással szükséges koegzisztencia nem valósulhat meg. **A József Attila Alapítvány azt javasolja, hogy az MSZP állítsa vissza az oktatási és kulturális politika tekintélyét és méltányos helyét a kormányon belül. Szüntesse meg azt a rendszert, amely a kultúrát, annak szakmai csoportjait, szereplőit eleve alkalmatlanná tették arra, hogy a kormányzati politikán belül eredménnyel képviselhesék, védjék érdekeiket, valósítsák meg szándékaikat.** E nélkül nem valósítható meg sem az újjáépítés, sem az innováció baloldali oktatási-kulturális programja sem.

A korábban sikeres kulturális diplomáciai offenzívát folytatni kell

A magyar kulturális politika és a mindenkor magyar kormányzati érdek a magyar kultúra hagyományainak és új eredményeinek bemutatása külföldön. Ellentétben a politikai, gazdasági nagyhatalmakkal, amelyek esetén a kultúra eredményeinek bemutatása legalább annyira érdeke a befogadó országnak, mint a kulturális „anyaországnak”, Magyarország esetében, ahogy általában a közép- és kelet-európai országok esetében, ez nem így van. Kulturális eredményeink, színvonalas és érdeklődést kiváltó produkcióink állami kezdeményezés és támogatás nélkül csak alkalmanként érnek, érhetnek el külföldi bemutatást. Jól érzékelhető az a nemzetközi trend, hogy hasonló nagyságrendű országok, mint Magyarország, jelentős figyelmet fordítanak kulturális eredményeik külföldi bemutatására akár kapcsolódva egy nagy nemzetközi rendezvényhez, akár koncentrált évadok formájában. A Fidesz-KDNP kormány ezt a Magyarországot által is vallott gyakorlatot megtörte, és teljesen ésszerűtlenül a korábbi évtizedes hagyományt megszakította. **A József Attila Alapítvány ajánlja, hogy az MSZP kezdeményezze a külföldi magyar kulturális évadok gyakorlatának folytatását.** Az évti-

zed közepén, második felében összesen két kulturális évad kerüljön megszervezésre, amelynek időtartama 6-12 hónap.

A külföldi magyar kulturális intézetek fenntartása kiemelt célja a kulturális politikának, ahogy a szakdiplomata hálózat megtartása és lehetőség szerinti bővítése is. A külföldi magyar kulturális intézetek vezetői kinevezésénél állítsa vissza az MSZP a szakmai szempontokat és a pályázati rendszert. Garantálja, hogy az intézetek programkölttségvetését a 2008-2009-es szintre emeli és négy év alatt 25 százalékkal növeli. Nem zár be és nem szünteti meg külföldi magyar kulturális intézetet vagy szakdiplomata helyet, ha ilyenre sor kerül a Fidesz-KDNP kormány intézkedésére, annak újranyitását garantálja.

A József Attila Alapítvány szakértői javasolják az MSZP-nek, hogy alakítsa újjá a magyar kulturális diplomácia központját. A Balassi Intézet a magyar kultúra intézményes külföldi bemutatásának, nyilvános támogatásának központja legyen, amely egyben felelős a kapcsolattartásért a külföldi kultúra hazai bemutatásával foglalkozó intézményekkel. A magyar kulturális diplomáciát a szükséges és a válság utáni világban még nagyobb jelentőséggel bíró országhép-alkítás centrális intézményévé tegye, és biztosítsa státusza és működése úgy a hazai kulturális intézmények, mint a külföldi kulturális politika irányítói számára tekintélyt és elismertséget jelentsen.